

Leeskring bibliotheek Rumst – 9 september 2013

L.N. Tolstoj

Anna Karenina.

Verz. Werken: De Russische bibliotheek, L.N. Tolstoj, dl.5.

**Amsterdam: G.A. van Oorschot, 1965. 940 p.
Vertaling: Wils Huisman**

De auteur

Lev Nikolajevitsj Tolstoj (1828-1910) werd geboren op het landgoed Jasnaja Poljana als de jongste van vier broers. Het gezin behoorde tot de hogere adel, maar beide ouders stierven nog voor Lev 10 jaar was. Hij begon verschillende universitaire studies maar verloor altijd weer snel zijn interesse, al zou hij levens-lang een onverzadigbare drang tot leren en onderwijzen vertonen. Het lag in zijn aard om snel voor iets warm te lopen, het al zijn energie te geven om het daarna in de steek te laten als het nieuwe eraf was. Toen hij in 1847 in het bezit kwam van zijn erfdeel (vijf landgoederen waaronder Jasnaja Poljana) vestigde hij zich als landheer op Jasnaja waar hij in 1848 een school voor boerenkinderen opstartte. In 1852 debuteerde hij met *Kinderjaren*. De volgende jaren was hij officier en vocht in de Kaukasus en de Krimoorlog. Hij wilde een soldatenkrant uitgeven, wat geweigerd werd door tsaar Nicolaas en ontwierp een hervorming van de Russische artillerie. In een uitbundig uitgaansleven wist hij ook nog duizenden roebels te verliezen bij het kaartspel en verder te werken aan zijn oeuvre. Na een bezoek aan Petersburg en ontmoetingen met literatoren als Toergenev en Gontsjarov, keerde hij terug naar Jasnaja en onderhandelde met zijn boeren over hun vrijheid, maar ze vertrouwden zijn aanbod niet. Daarna volgden twee jaren van reizen in Europa waarna hij bij terugkeer op Jasnaja weer een school opstartte die veel succes had. Terwijl Lev in 1860 en '61 in Duitsland, België, Frankrijk en Engeland verbleef was in Rusland de lijfeigenschap afgeschaft. Tolstoj stond zijn boeren het maximaal toegelaten aantal hectaren af. Hij huwde Sofja Behrs (1844-1919) die hem twaalf kinderen zou schenken en begon in 1863 aan *Oorlog en vrede* waar hij zeven jaar over zou doen. Het verscheen in afleveringen in een tijdschrift en had een enorm succes, zeker toen het als boek verscheen. In 1873 begon hij aan *Anna Karenina* dat een even groot succes kende. "Het verschijnen van ieder deel, wordt in de kranten even haastig vermeld en even ijverig van commentaar voorzien als een nieuwe veldslag of een nieuwe uitspraak van Bismarck." (Strachov) Tijdens het schrijven aan A.K. was hij in een identiteitscrisis belandt en hij beschreef die in de figuur van Levin. Zijn uitgever vond dit te bar en zo was het 8^e deel van de roman enkel in het boek te vinden, niet in het tijdschrift. De levensbeschouwing waar Tolstoj zich rond 1880 toe bekeerde was er een van eigen anarchistische vinding: justitie, politie, onderwijs, de meeste wetenschappen, de regering, de kerk, het leger, het orthodoxe geloof, het huwelijk, de oorlog, zelfs seksueel verkeer, waren overbodig en verwerpelij. De eenvoudige boeren beleden het ware geloof. Hij deed afstand van zijn aardse goederen en auteursrechten door ze op zijn vrouw over te schrijven, maar bleef op Jasnaja wonen en zijn vrouw bleef zwanger worden. In het christelijk-filosofisch tractaat *Biecht* (1882) beschrijft hij zijn levensbeschouwing. In 1901 werd hij geëxcommuniceerd. De viering in 1908 van zijn 80^e verjaardag was een soort nationale feestdag. In oktober 1910 hield hij het leven met Sofja Andreevna niet langer uit en vertrok op een chaotische treinreis die strandde in de woning van de stationschef van het plaatsje Astapovo, waar hij op 7 november overleed.

Bibliografie

- Autobiografische trilogie
  - Kindertijd (1852)
  - Jongensjaren (1854)
  - Jongelingschap (1857)
- Familiegeluk (1859, novelle)
- De kozakken (1863)
- Oorlog en Vrede (1865-69)
- Anna Karenina (1877)
- De dood van Ivan Iljitsj (1886, novelle)
- De Kreutzersonate (1889, novelle)
- Opstanding (1899)
- De valse coupon (1904, novelle)
- Hadji Murad (1904)

Naast deze romans en novellen verschenen nog vele korte verhalen, drie toneelstukken en religieus-filosofische geschriften.

Het verhaal

Anna Karenina komt van St. Petersburg naar Moskou om te bemiddelen in de huwelijks-perikelen van haar broer, hij heeft weer eens overspel gepleegd en zijn vrouw Dolly wil hem verlaten. Terwijl zij in Moskou verblijft ontmoet ze Graaf Wronski die verliefd op haar wordt terwijl hij eigenlijk Kitty Sjtsjerbatskaja het hof maakte die om die reden het huwelijksaanzoek van Levin afwees. Anna vertrekt terug naar huis, maar wordt naar St. Petersburg gevolgd door Wronski die zich mengt in haar sociaal leven en hun amoureuze banden verder aanhaalt. Als Wronski deelneemt aan een paardenrace waarbij hij met zijn paard ten val komt ziet Karenin hoe zijn vrouw hierop reageert en hij vraagt haar op de terugweg naar huis naar haar band met Wronski. Zij geeft toe dat ze van hem houdt, hij vraagt haar de uiterlijke vormen in acht te nemen.

Kitty bezoekt met de familie een spa in Duitsland waar ze de religieuze Varenka ontmoet en Nicolai, de zieke broer van Levin. Deze laatste verdiept zich in zijn landgoed en werkt er graag samen met de boeren hoewel ze elke modernisering tot zijn spijt afwijzen. Na een bezoek aan Dolly, de zus van Kitty, laat hij zich overtuigen een nieuw aanzoek te richten tot Kitty, die dit accepteert en ze trouwen. Rond die zelfde tijd vraagt Anna haar man om een echtscheiding die haar geweigerd wordt, zij vertrekt naar hun buitenhuis waar ze vaak Wronski ontvangt. Zij wordt zwanger van hem. Tijdens de zware bevalling smeekt zij Karenin om vergiffenis, wat haar wordt toegestaan, waarna Anna hem niet meer wil vragen om een echtscheiding. Zij hecht zich nauwelijks aan haar pasgeboren dochtertje. Anna en Wronski reizen samen naar Italië en leiden daar een doelloos leven.

Levin heeft in zijn gelukkige huwelijk steeds minder tijd voor zijn landgoed dat 's zomers overstroomd wordt door familieleden van Kitty die ondertussen zwanger is. Dolly bezoekt Anna die terug is uit Italië en nu openlijk samenwoont met Wronski, reden voor de beau monde haar de rug toe te keren. Anna gebruikt opium en heeft ruzie met Wronski die wel wordt aanvaard in de gemeenschap en van wie ze totale overgave eist. Die winter is iedereen in Moskou: Kitty wacht haar bevalling af en zal van een zoon bevallen. Anna beeldt zich in haar sociale eenzaamheid in dat Wronski niet meer van haar houdt. Onder invloed van opium en morfine en als wraak springt ze voor een trein en pleegt zelfmoord.

In het laatste deel voelt Levin zich steeds depressiever, hij is op zoek naar de zin van het leven. Als een boer hem zegt dat God dienen en het goede nastreven volgens je eigen instinct beter werkt dan grootse theorieën, vindt hij eindelijk rust.

Autobiografische elementen

In Lewin zijn zeer veel karaktertrekken en ervaringen van Lev Tolstoj te herkennen. De hofmakerij van Levin t.o.v. Kitty bijvoorbeeld lijkt veel op die van Tolstoj en zijn vrouw Sofja en als Lewin na zijn

huwelijk bijen gaat houden dat kijkt hij dit af bij Tolstoj die het-zelfde deed na zijn huwelijk. Ook de bekering van Lewin is een afspiegeling van de identiteitscrisis waarin Tolstoj belandde in het laatste jaar dat hij dit boek schreef.

Waardering van de leeskring

Twee leden hadden het boek niet uitgelezen, maar de anderen waardeerden Anna Karenina zeer. Eén persoon die het boek na 15 jaar herlas vond het nu enigszins langdradig en pathetisch, de andere commentaren spraken juist van actueel, psychologisch zeer sterk, historisch boeiend en aanleiding gevend tot zelfreflectie.

Opbouw

De roman is opgebouwd uit 8 delen die samen 239 hoofdstukken bevatten. De roman verscheen als een vervolghet verhaal in het tijdschrift *Ruskii Vestnik* en is om die reden in niet te lange hoofdstukken verdeeld. De verhalen van de twee liefdesgeschiedenissen lopen in opgang en neergang kruislings door het boek. Midden in de roman, op het moment dat Kitty en Lewin zich verloven vraagt Anna de echtscheiding aan. Er zijn veel spiegeleffecten tussen Anna en Levin. Anna maakt haar gezin kapot, Lewin creëert een nieuw gezin. Anna leeft in de stad, Levin voelt zich het beste op het land. En verder benadrukt de schrijver de verschillen tussen innerlijk en uiterlijk van een mens, tussen ratio en instinct, tussen maatschappij en natuur, tussen het westen van Europa en Rusland.

Het slot van de roman en de slotregels waarin Lewin het tegenovergestelde concludeert van Anna is een filosofisch statement van Tolstoj. Waar Anna zich enkel op zichzelf terug-plooit en alles om zich heen vernietigt, ziet Lewin de zin van het leven in goed doen voor de ander.

Tijd

Het vertelde verhaal verloopt chronologisch.

Plaats en ruimte

De stedelijke omgeving van de aristocratie en het platteland waar de boeren dicht bij de natuurlijke gang van de aarde leven, staan tegenover elkaar. Ook in de thematiek werkt Tolstoj dit verder uit en het verwijst naar het slot van zijn roman.

Perspectief en verteller

Auctorieel vertelstandpunt, de verteller is alwetend en kent de beweegredenen van alle personages. Tolstoj lijkt zich in zijn alwetendheid afstandelijk en zonder vooroordeel t.o.v. zijn personages te gedragen, maar hij kiest wat de lezer mag weten in de beweegredenen van de personages en bespeelt daarmee zijn sympathieën, hij laat personages uitlatingen doen waarmee hij toch zijn eigen moreel oordeel over hen laat doorklinken.

Personages

Anna Arkadjewna Karenina Oblonskaya: Een notoire schoonheid met een warme, levendige persoonlijkheid, gevoelig van aard en met een grote liefde voor haar zoontje. Als ze na 7 jaar in een koel huwelijk de liefde in zich voelt ontbranden gaat ze hier volledig voor. (Deel I, hfdst. 18: "In dat korte ogenblik ...glimlach tevoorschijn" = Wronski ziet haar voor het eerst) p.75

Konstantin Dmitritsj Lewin (Kostja): Trots, eerlijk en koppig van karakter, met een grote liefde voor het landleven, is hij in het stadsleven enigszins verlegen en sociaal onaangepast. Hij is een gevoelsmens.

Aleksej Kirillwitsj Wronski (Aljosja): Een jongeman die optimaal geniet van zijn vrijheid als vermogend officier in de aristocratische kringen van Moskou en St. Petersburg totdat hij Anna ontmoet en een hartstochtelijke liefde voor haar opvat.

Aleksej Aleksandrovitsj Karenin: Een strenge, ijverige ambtenaar, zeer stijf in zijn omgang met Anna, zijn zoon en anderen.

Jekaterina Aleksandrowna Sjtsjebatskaja (Kitty): Oorspronkelijk bedoeld om een high societyleven te leiden ziet ze tijdens haar depressie in dat ze alleen gelukkig kan zijn als ze leeft volgens haar eigen aard, een zorgzame en liefhebbende vrouw

Stepan Arkadjewitsj Oblonski (Stiwa): Broer van Anna. Een zeer sociale levensgenieter.

Sergej Iwanowitsj Koznysjow : halfbroer van Lewin, intellectueel

Nikolaj Dmitritsj Lewin: broer van Lewin met communistische sympathieën

Darja Aleksandrowna Oblonskaja (Dolly): Schoonzus van Anna. Een vrouw met een groot gezin die voortdurend door haar man bedrogen wordt, maar het heeft aanvaard als een karaktertrek waar niets aan te veranderen valt.

Marja Nikolajewna: levensgezellin van Lewins broer Nikolaj

Agafja Michajlowna : Lewin's oude kindermeid die voor zijn huishouding zorgt

Lidia Iwanowna: Nieuwsgierige bemoeial en hypocriete vrouw met uitgesproken religieuze interesses. Eerst de vriendin van Anna, later belangrijk in de bekering van Karenin en zijn onverzoenlijk standpunt t.o. v. Anna.

Serjosja Alexandrovitsj Karenin: de zoon van Anna en Karenin

De inleving van Tolstoj in zijn karakters is erg groot. Zeker ook in vrouwelijke rollen als die van Anna. Hij heeft een enorm scherp observatievermogen.

Thematiek

We kunnen ons leven niet alleen leven, een familie of een ander groot verband om leven, liefde, zorg en werk te delen draagt bij tot ons persoonlijk geluk.

Huwelijk, liefde en familielevens: thema's die al in de eerste zin van de roman naar voren worden gebracht. Ontrouw wordt in de maatschappij wel getolereerd bij mannen, Oblonski en Wronski blijven gerespecteerd in de maatschappij, maar niet bij vrouwen. Dat Anna haar man verlaat om met haar geliefde samen te wonen is maatschappelijk onaanvaardbaar.

Religie en moraliteit krijgen via heel wat personen aandacht: Karenin (godsdienst is deel van zijn moraliteitsbesef), gravin Lydia, Varenka (in alle nederigheid goed doen) en Levin (van een agnosticus evolueert hij naar overgave aan God) geeft Tolstoj telkens een beeld van een religieuze richting.

Sociale aspecten en maatschappijkritiek komen aan bod in de klasseverschillen (hypo-crisis van de aristocratie), armoede en rijkdom, boeren en landeigenaren, ontwikkeling van de industrie. Er staat heel wat sociale verandering op stapel in Rusland in de periode die beschreven wordt: de vernieuwingen in de landbouw, het verdwijnen van de lijfeigenschap, de gesprekken over vrouwenrechten en gearrangeerde huwelijken.

Stad en platteland staan hier tegenover elkaar (oud thema in de literatuur: pastorale). Het beeld dat van de landbouw wordt opgeroepen in de ervaringen en gedachtegangen van Lewin voegt een sterk filosofische inhoud toe aan de roman. Werken op het land brengt hem nauwer in contact met de zin van het leven (goed zaad planten en er zorg voor dragen) en staat in sterk contrast met de verwesterde steden waarin Anna zich thuis voelt.

Dood De man die onder een trein sterft, het zware sterfbed van Lewins broer Nikolaj, Anna die bijna sterft tijdens de bevalling, Anna die onder een trein springt, drang tot zelfmoord van Levin.

Motieven

De trein is een symbool van de westerse modernisering en wordt als bedreigend voor-gesteld, tot tweemaal toe is het een instrument dat doodt. Net als het overspel van Anna, is de trein een spijtig nevenverschijnsel van de verwestering.

Het renpaard van Wronski staat symbool voor de kwetsbare liefde van Anna voor Wronski, beiden zijn geheel afhankelijk van hem: het paard van zijn rijkdommen, Anna van zijn houding in de affaire. De fout van de jockey is een voorafspiegeling van de fouten die Wronski later maakt.

Het huwelijk van Levin en Kitty staat symbool voor het geloof dat het eigen ik niet centraal moet staan in het leven. Zijn huwelijk brengt Levin ook het geloof en geloof én huwelijk bieden de mens een levenspartner én een gemeenschap.

Stijl

Realisme bepaalt de stijl in een onvermoeibaar gedetailleerd observatievermogen van het menselijk handelen.

Opvallend is het gebruik van de monologue intérieur, nog voor Proust, Joyce of Woolf. Tolstoj laat ons zo van binnenuit meeleven met Levin en Anna op cruciale momenten in hun leven. Vooral de scène van Anna in het rijtuig op weg naar het station (Deel VII, hfdst. 30) geeft op schitterende wijze inzicht in haar beweegredenen.

Titel

Anna Karenina is voor Tolstoj de hoofdpersoon in deze roman, de meest dramatische ook, degene waaraan men het best ziet hoe de maatschappij in elkaar zit.

Motto

“Mij is de wraak en ik zal het vergelden.” Deut. 32:35

Anna pleegt zelfmoord vanuit een beneveld gevoel van wraak. “Ik moet sterven, dan zal hij berouw hebben, hij zal medelijden met mij krijgen, mij liefhebben, om mij lijden.” (p.856) Ook vergiffenis vragen en geven – het tegenovergestelde- komt voor in de roman. Anna vraagt haar man vergiffenis na haar bevalling en krijgt die ook maar aanvaardt het niet. Anna vraagt in haar laatste gedachten ook “Heer, vergeef mij!” (p. 883) Tolstoj was een godsvruchtig man op het moment dat hij dit schreef en legt door het motto van zijn roman misschien Anna’s lot in handen van God, de enige die haar zal oordelen na haar dood, want wat weet de mens van de echte beweegredenen en berouw in de ziel van een ander?

Genre

Een ideëenroman in de vorm van een familieroman. Tolstoj geeft zijn visie op familie-waarden, die op dat moment door de Russische vrijdenkers nogal kritisch werd bekeken en stopt zo ook heel wat moralisme in het boek. Op het moment dat Tolstoj het boek schreef, was de familieroman een voorbijgestreefd genre in Rusland.

Bewerkingen

Anna Karenina is minstens dertien keer verfilmd. De laatste keer in 2009 door Joe Wright met Keira Knightley in de hoofdrol. <http://www.youtube.com/watch?v=rPGLRO3fZnQ>

Een film met Christopher Plummer in de rol van Tolstoj en Helen Mirren in de rol van Sofja over het laatste jaar in het leven van Tolstoj, gebaseerd op het boek *The last station: a Novel of Tolstoj's Last Year* van Jay Parini (Michael Hoffmann, 2009) kan je bekijken op <http://www.sonyclassics.com/thelaststation/>

Meer info

- Geschiedenis van de Russische literatuur: van Vladimir de Heilige tot Anton Tsjechov / Karel van het Reve (1985)
- <http://www.sparknotes.com/lit/anna/>
- <http://www.shmoop.com/anna-karenina/title.html>
- <http://flag.blackened.net/daver/anarchism/tolstoy/confession.html> : Volledige tekst van *Biecht* (1882) van Tolstoj

Discussievragen

- Het boek start met een ongewone openingszin die zeer bekend geworden is. Wat heeft Tolstoj, gezien tegenover de inhoud van de roman, met dit statement willen zeggen? Bestaan er gezinnen die enkel gelukkig zijn? In hoeverre maakt ongelukkig zijn onvermijdelijk deel uit van het leven?
- De actualiteit van het verhaal wordt bewonderd, maar zou het liefdesverhaal van Anna en Wronski in de 21^e eeuw ook zo afgelopen zijn? Zijn er veranderingen gekomen in de situatie van de vrouw en in de verhouding tussen echtparen die een andere afloop doen vermoeden? Zijn de keuzes van Anna bepaald door haar persoonlijkheid of door de tijd waarin ze leeft?
- Wat is volgens jou Tolstoj's visie op de liefdesgeschiedenis tussen Anna en Wronski? Is voor hem liefde voldoende verontschuldiging voor hun keuzes?
- Tolstoj tekent in dit boek drie vrouwenportretten: Anna, Dolly en Kitty. Vergelijk deze vrouwen met elkaar. In welke zin is Anna niet Tolstoj zijn ideale vrouw?
- Stiwa en Anna zijn broer en zus. Beiden plegen overspel, Stiwa zelfs aan de lopende band. Hoe verschillend worden ze hiervoor door de maatschappij bejegend? De aristocraten die deze roman vooral bevolken hebben weinig om handen. Hoe komt men aan zijn geld en gaat men ermee om? In hoeverre speelt de doelloosheid en werkeloosheid in hun leven een rol in hun psyche?
- In hoeverre treft de aristocratische maatschappij van het 19^e eeuwse Rusland schuld in de zelfmoord van Anna?
- Waarom pleegt Anna zelfmoord?
- Stel dat het verhaal van Kitty en Levin uit de roman verwijderd werd. Welke impact zou dat hebben op Anna haar verhaal en karakter? In hoeverre zou jouw leeservaring veranderen?

- Anna hield erg veel van haar zoontje, maar vind het onmogelijk van haar doch-tertje te houden. Wat is het verschil tussen die twee relaties en waar ligt de oor-zaak daarvan?
- Het motto van het boek verwijst sterk naar wraak. Vond jij wraak een grote rol spelen in het verhaal? Verklaar het motto.
- Deel acht toont hoe Levin in een depressie terecht komt en zich existentiële levensvragen stelt. Wat is de band van dit deel met wat vooraf ging in de roman? Hoe ziet het goede leven er uit dat Levin als oplossing van zijn crisis omarmt?